

DOI: 10.18524/2307-4558.2023.40.300476

УДК [811.162.1+811.612.91]-112'221.22

ЧАН ТХІ Суєн,

аспірантка кафедри загального та слов'янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; тел.: +38 067 8950289; e-mail: tranthixuyen12sls@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-0530-2668>

КІНЕСИЧНІ ЗАСОБИ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПЕРСОНАЖІВ У ПОЛЬСЬКІЙ І В'ЄТНАМСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЛЬСЬКО-В'ЄТНАМСЬКИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ПЕРЕКЛАДІВ)

Анотація. *Мета* дослідження полягає у визначенні способів репрезентації невербальної комунікативної поведінки персонажів у художніх перекладах з польської мови на в'єтнамську. *Об'єктом* вивчення є тотожні, подібні та відмінні риси рухової невербальної комунікативної поведінки, які характеризують поляків і в'єтнамців. *Матеріалом* дослідження обрано декілька оригінальних польських художніх оповідних текстів Елізи Ожешкової (Eliza Orzeszkowa) і Болеслава Пруса (Bolesław Prus) та їх перекладів в'єтнамською мовою. *Результатом* дослідження є деякі спостереження, висвітлені у викладі основного матеріалу статті та її *висновках*. Зіставний аналіз кінесичних засобів комунікації персонажів свідчить про те, що невербальні засоби комунікації можуть мати універсальний, соціально окреслений і національно окреслений характер. Більшість одиниць жестової та мімічної мови в польському та в'єтнамському лінгвокультурних просторах є еквівалентними. Є також фонові та безеквівалентні кінесичні засоби комунікації. Виявлені маркери невербальної поведінки персонажів зумовлені їхнім соціальним статусом у суспільстві за ознаками віку, гендера, станової приналежності, професії. Серед них є репрезентанти епохи. Деякі із зафіксованих засобів є застарілими, бо висвітлюють соціальні відносини в польському суспільстві кінця ХІХ — початку ХХ століття. Універсальні за хронологією функціонування є, здебільшого, невербальні засоби, що вказують на інтелектуальний рівень персонажів і на емоційний стан особистості.

Ключові слова: невербальний, комунікація, кінесика, міжкультурна комунікація, еквівалентний, безеквівалентний, в'єтнамська мова, польська мова, слов'янський, лінгвокультура, переклад.

Постановка проблеми і зв'язок із попередніми дослідженнями. Жест, міміка, візуальний контакт, поза, хода вивчає кінесика — один із розділів невербальної лінгвістики. Рей Бердвістел першим використав термін «кінесика» для інтерпретації невербальної поведінки, пов'язаної з рухами різних частин тіла або всього тіла. Багато в чому ґрунтуючись на описовій лінгвістиці, учений стверджував, що всі рухи тіла мають значення, отже, вони не випадкові, і що в цих невербальних формах мови (або парамови) є граматики, яку можна аналізувати належним чином і в ситуації усного мовлення [3, с. 37]. Існують «універсальні» загальноприйняті жести, зрозумілі кожному у всьому світі, та специфічні рухи, зрозумілі лише тій чи іншій національній чи соціальній групі. Однією з останніх дисертаційних праць, у яких розглянуто застосування авторами для характеристики персонажів як вербальних, так і невербальних художніх засобів, є робота С. Є. Степанової. У ній авторка уналежнює кінесичні засоби до фізіологічно зумовлених [1, с. 155–183 та ін.]. Знання особливостей використання невербальних засобів комунікації потрібне для адекватного розуміння учасників польсько-в'єтнамської комунікації та для тих, хто працює над перекладами художнього тексту з польської мови на в'єтнамську та навпаки.

Формулювання завдань. За мету дослідження поставлено визначення способів репрезентації у художніх перекладах з польської мови на в'єтнамську невербальної комунікативної поведінки персонажів і, завдяки цьому, виявлення подібних і відмінних рис невербальності у польській і в'єтнамській культурних традиціях. Матеріалом дослідження обрано низку оригінальних польських художніх текстів Елізи Ожешкової (Eliza Orzeszkowa) [5] і Болеслава Пруса (Bolesław Prus) [7; 8; 9] та їх перекладів в'єтнамською мовою [6]. Новизна пропонованої роботи зумовлена тим, що нині немає

порівняльного дослідження особливостей існування та застосування невербальних засобів комунікації у польській та в'єтнамській комунікативних традиціях. Отже, в цій статті описано результати такого дослідження. У дослідженні було використано як базовий довідник «Словник мови тіла поляків» («Słownik mowy ciała polaków») Кристини Яжомбек (Krystyna Jarzabek). За цим словником було перевірено прагматичне значення рухів, жестів персонажів, що значною мірою допомагало визначити ступінь еквівалентності / безеквівалентності невербальних засобів комунікації персонажів у польській комунікативній традиції в порівнянні із в'єтнамською.

Виклад основного матеріалу. Насамперед розглянемо жести і рухи тіла, які ми визначили як еквівалентні у комунікативних традиціях поляків і в'єтнамців. Найбільше еквівалентних жестів і інших рухів тіла в польській і в'єтнамській комунікативних культурах було виявлено в ситуаціях привітання, прощання, подяки. Серед них найчастіше в оригінальних польських текстах і їх перекладах спостерігаємо такі: *podanie / uściśnięcie dłoni (bát tay); kiwnięcie głową (gật đầu); potmachanie ręką (vẫy tay); uklon (cúi xuống / nghiêng mình)*. В офіційних ситуаціях привітання, прощання або подяки людина, нижча за соціальним статусом, перша повинна знімати шляпу (*bó mũ*), легко схиляючись донизу (*cúi xuống*). Така поведінка і в польському, і у в'єтнамському соціумах демонструє повагу до співрозмовника, підкреслюючи ієрархічні відносини між ними. Порівняймо: (1) *Mularzowa, schyłona we dwoje, całowała białą jej rękę. — Helka! czemuż wielmożna panią w rękę nie całujesz! patrzcie ją! z psem się już bawi! Niech wielmożna pani nie gniewa się* [5, с. 3]. // *Vợ người thợ xây cúi thấp xuống gần sát hai sinh vật nó và hôn vào bàn tay trắng muốt của người đàn bà kia. — Helka ơi! Sao cháu không hôn tay bà chủ quyền quý? Mọi người hãy nhìn xem kia! Nó còn đùa giỡn với con chó! Xin bà chủ quyền quý đừng giận con bé! Nó hãy còn là một đứa bé ngu ngốc!* [6, с. 61].

У польській комунікативній культурі відомий традиційний жест *поклон / uklon (cúi xuống)* із *цілуванням руки / z całowaniem ręki (hôn tay)*. У вищевказаному контексті такий жест передає шанобливу повагу до співрозмовника в ситуації вітання. У в'єтнамській традиційній комунікативній культурі є лише перша частина цього жесту. *Цілування ж руки* в'єтнамській читач сприймає як безеквівалентний жест. Однак перекладач передає всі деталі, щоб у тексті перекладу зафіксувати цю відмінну рису польської невербальної комунікативної культури. В аналогічній ситуації вияву шанобливої поваги дитини до старшого під час вітання у в'єтнамській традиції обов'язковим є жест *схрещування рук на грудях (khoanh tay trước ngực)*. Такий жест досі зберігають у в'єтнамському суспільстві. В'єтнамських дітей, як і раніше, виховують таким чином, нагадуючи про необхідність схрещувати руки на грудях під час вітання, прощання, висловлення подяки або запрошення дорослих за стіл перед їжею, щоб висловити свою повагу й шану. Наприклад, привітання водночас із подякою:

(2) *Ту: (cởi mũ và khoanh tay trước ngực) — Lay ông a! <...>*

Trong Va: Cháu nhìn xem! hãy chọn quả nào ngon nhất!

Ту: (khoanh tay trước ngực, nói to) — Cháu cảm ơn ông a! [4, с. 273].

[Ту: (знявши шапку і схрестивши руки на грудях) — Доброго дня! <...>

Чюнг Ва: Подивися! Вибирай найсмачніше!

Ту: (схрестивши руки на грудях, кажучи голосно) — Дякую вам!]

(Переклад українською наш. — Ч. Т. С.).

Стати на коліна (quỳ gối) — традиційний, застарілий невербальний жестовий засіб комунікації як у польській, так і у в'єтнамській культурі. Його ще не так давно вживали, як вияв найвищого ступеня вдячності, вибачення за якусь провину, а також вибачення за те прохання, яке буде висловлене на колінах. В оповіданні Елізи Ожешкової «Добра пані» Муляжова (*Mularzowa*) стає на коліна перед пані Евеліною, щоб показати високу ступінь подяки та шани, жінка готова опуститися перед Евеліною на коліна, щоб поцілувати край її «священої» сукні за святий вчинок — удочеріння бідної сироти. Порівняйте: (3) *Skończyło się na tym, że mularzowa byłaby na klęczki przed panią Ewelina upadła, aby skraja sukni jej, niby świętej, ucałować, lecz pani Ewelina powstrzymała ją słowami, że przed Bogiem tylko na klęczki upadać trzeba... [5, с. 3]. // Sự thể kết thúc ở chỗ vợ người thợ xây định quỳ gối trước mặt bà Ewelina và nâng gấu váy của bà, coi như một vị thánh lên để hôn, nhưng bà Ewelina can ngăn mẹ rằng người ta chỉ quỳ gối trước mặt chúa mà thôi... [6, с. 65].*

Жест *поклонитися до ніг (cúi đến / xuống chân)* виражає глибоку повагу й поклоніння. Цей жест підкреслює залежність, повагу, навіть покору перед адресатом поклону. У контексті оповідання Болеслава Пруса «Антек» («Antek») використання такого жесту підкреслює серйозність і щирість прохання вдови до вчителя. Напр.: (4) *Wzięta tedy wdowa czterdzieści groszy w wężetek, chłopca w garść i ze strachem poszła do nauczyciela. Wszedłszy do izby zastała go, jak sobie tatał stary kozuch. Pokłoniła mu się do nóg, doręczyła przyniesione pieniądze i rzekła: — Kłaniam się też panu profesorowi i szczerze proszę, żeby mi wielmożny pan tego oto wisusa wziął do nauki, a ręki na niego nie żałował, jak rodzony ojciec... [7, с. 5]. Lúc đó, bà quả phụ lấy ra bốn mươi xu cho vào một túi vải, nắm tay thằng bé và sợ hãi đi đến chỗ ông giáo. Bước vào phòng bà gặp ông ta đang vá chiếc áo lông cũ. Bà cúi xuống chân ông, trao số tiền mang đến và nói: — Tôi cúi đầu trước ngài giáo sư và tha thiết đề nghị ngài Quyền Quý nhận thằng ranh con này vào học, và xin ngài đừng tiếc tay với nó giống như người cha đẻ... [6, с. 140].*

Поклонитися до ніг (*cúi đến / cúi óng chân*) є еквівалентним жестом у польській і в'єтнамській культурах, отже, переклад повністю збігається з оригіналом.

Жести, у яких є *падіння на коліна та поцілувати стоп*, указують на залежність, відданість і/або фанатичне поклоніння перед співрозмовником. Ці дії можуть також трактуватися як прояв фанатичної поваги або подяки. У контексті оповідання «Добра пані» (“Dobra pani”) жест *падіння на коліна* може бути сприйнятий як вираз жалю, каяття та щиро бажання отримати прощення. *Трипотіння* вказує на сильний емоційний стан Хельки (Helka). Паравербальні засоби (плач, особливості вимови) Хельки пронизані сильними емоціями, любов’ю або відданістю. Усі невербальні засоби перекладач зберігає в перекладі для створення образу глибоких емоцій, відданості та поклоніння в певній ситуації. Порівняймо: (5) *Wtedy Helka rozplakana i drżąca padła przed nią na klęczki, całowała kolana jej i stopy, wyszeptując długie, namiętne litanie najczulszych nazw* [5, с. 12]. // *Lúc đó Helka bật khóc và run rẩy quỳ gối trước mặt bà, hôn từ đầu gối đến cả đôi bàn chân bà, thốt lên những lời nói tràn chế tình cảm yêu thương triu mến* [6, с. 98].

Жест *стати на коліна* (*quỳ gối / quỳ óng chân*) сьогодні менш поширений у побутовому житті, але ще часто зустрічається у вірян різних віросповідань, у тому числі у християн і буддистів, як релігійний жест прохання, переконання, подяки або вираження поваги до бога та священників. Отже, жест *стати на коліна* передає однакове значення як у польській, так і у в'єтнамській культурах. Переклад у таких випадках є еквівалентним, тотожним оригіналу.

У наступних прикладах описана невербальна поведінка персонажа перед від’їздом із рідного дому, села, від близьких людей. Порівняймо: (6) *Gdy już wszyscy gotowi byli do drogi, chłopiec ukląkł, przeżegnał się i ucałował klepisko chaty jak podłogę kościelną* [7, с. 13]. // *Khi mọi người đã sẵn sàng để lên đường thì anh quỳ óng, tư biệt và cúi hôn nền nhà giống như nền nhà thờ* [6, с. 173]. (7) *Antek upadł do nóg matce, potem Andrzejowi, ucałował brata i — poszedł drogą* [7, с. 14]. *Antek quỳ óng chân người mẹ, sau đó dưới chân Andrzej, hôn em trai và lên đường* [6, с. 176]. *Ucałował klepisko chaty (hôn nền nhà)* — така невербальна поведінка є символічним проявом поваги, любові до рідного дому, небажання розставатися із ним перед невідомими обставинами, які будуть після від’їзду. *Upadł do nóg (quỳ óng chân)* — така невербальна поведінка свідчить про любов і повагу до матері. *Упасти до чийсь ніг* — найчастіше сприймається як жест щиро прощення або подяки. *Ucałowanie (hôn)* — цей жест в аналізованому матеріалі може символізувати братську любов і розставання. Вищевказані жести є еквівалентними кінесичними засобами невербальної комунікації у польській і в’єтнамській традиціях. Їх найчастіше асоціюють із відданістю, поклонінням, залежністю або прощенням.

У польській мові є фразеологізм *nie upać na nogi*, який має значення «не проявляти залежності, не принижуватися, не шукати милості, не здаватися перед труднощами». У контексті оповідання Болеслава Пруса «Грішки дитинства» (“Grzechy dzieciństwa”) персонаж говорить, що, хоча можуть його вбити, він не буде принижуватися, *не буде падати на коліна перед кимось, щоб благувати про пощаду*. В’єтнамською мовою фразеологізм-відповідник такий: *không quỳ gối* (не падати на коліна). Він також передає ідею відмови від залежного стану від когось або приниження перед кимось, навіть у складній ситуації. Обидва вирази передають рішучість і гордість, незважаючи на можливі труднощі або небезпеку. Порівняймо: (8) *Macie mnie zabić, to zabijcie, ale ja tam nikomu nie będę padał do nóg* [8, с. 5]. *Các người phải giết con thì giết đi, xong con sẽ không quỳ gối trước bất cứ một ai!* [6, с. 190].

Сплеснути руками і махнути рукою (*vung tay / phẩy tay*) — багатозначні жести у польській і в’єтнамській комунікативній культурі. *Сплеснути руками* виражає подив, неочікувану новину, подію, прояв страху. *Махнути рукою* може використовуватися у випадках втрати інтересу до чогось, розчарування в комусь або в чомусь, у ситуації заперечення («відмахнутися» від чогось). Порівняймо: (9) *W salonie zrobiło się bardzo wesoło. Pan Tomasz także uśmiechnął się, ale od tej pory, gdy tu kto wspominał o małżeństwie, machał niedbale ręką, mówiąc: — Iiii!...* [9, с. 3]. // *Ngài Tomasz cũng cười, nhưng kể từ lúc đó, khi ai nhắc đến hôn nhân, ngài chỉ phẩy tay vờ vẻ lười biếng và nói: — Ê!...* [6, с. 3]. Жест *махнути рукою* у контексті оповідання Болеслава Пруса «Катаринка» (“Katarynka”) може бути потрактований як жест відмови від обговорення теми весілля. Він служить кінесичним невербальним засобом, що доповнює персональну фонаційну реакцію: вигук «*Iiii!*». Разом вони підкреслюють негативну реакцію або навіть дистанціювання від обговорення теми весілля. У таких ситуаціях поляки і в’єтнамці використовують однаковий жест (*махнути рукою*), отже, жест є еквівалентним, його репрезентація в’єтнамською мовою в перекладі з польської повністю збігається із оригіналом.

Жест *цілувати в голову / у лоб когось* (*hôn vào/lên trên*) зазвичай вживають дорослі стосовно дітей. Він можливий лише у родинних, інтимних стосунках. *Цілування в голову / у лоб* може бути проявом ніжності, любові, турботи, піклування, співчуття, підтримки, дружби. Порівняймо: (10) *Dobranoc, dobranoc, moje dziecko!...* — *odparł przybysz i schyliwszy się nad łóżkiem — mnie pocałował w głowę* [8, с. 10]. // *Chúc ngủ ngon, chúc ngủ ngon, con của bố!...* *Người mới đến đáp và sau khi nghiêng người óng giường, hôn vào đầu* (букв.: *целовал в голову*) *tôi* [6, с. 209]. Жест *цілувати у лоб когось* (*hôn vào / lên trán*) є еквівалентним для польської і в’єтнамської комунікативних культур. Переклад тотожний оригіналу.

Прокоментуємо невербальні засоби, які часто використовують для висвітлення дитячої поведінки як у поляків, так і у в'єтнамців: *сплюнути*; *облизати пальчики*; *показати декому ніку*; *показати дулю*; *надуватися*; *висунути / показати язик*; *кинутися на шию до когось*. Порівняймо: (11) *W rogu tarasu stojący kucharz zastonił usta ręką i śmiał się, aż zsiniał. Nie mogłem wytrzymać i — pokazałem mu język. Służba zaszemrała ze zdziwienia, a ojciec, chwytając mnie za ramię, krzyknął: — A ty znówu co?... Wobec pani hrabiny pokazujesz język?... — Ja pokazałem język kucharzowi, bo on myślał, że mnie tak zastrzeli jak starego bulanka...* [8, с. 5]. *Ở góc hàng hiên, ông đầu búp lầy tay che miệng và cười to đến nỗi mặt tím bầm lại. Tôi không thể nhìn được và thè lưỡi ra với ông ta. <...> — Mày lại làm cái gì thế?... Trước mặt bà công tước mày thè lưỡi ra như vậy à?... — Con thè lưỡi ra với ông đầu búp, bởi vì ông ấy nghĩ rằng sẽ bắn chết con giống như bắn con ngựa già...* [6, с. 190]. Жест *показати язик* поширений серед дітей стосовно один одного. Цей жест передає несхвалення, невдоволення, бажання образити або дражнити. У дорослих цей жест є жартівливим, фамільярним із презирливою конотацією, може використовуватися з елементами гумору. У наведеному прикладі хлопчик показує язик кухареві, який сміявся над ним. Отже, тут це жест неповаги і виклику, він показує, що хлопчик не боїться кухаря і не вважає його авторитетом. Батько хлопчика засуджує його жест, бо вважає його неповажним до дорослого кухаря та дружини графа.

З метою опису міміки персонажа письменники можуть використовувати фразеологізми. Порівняйте, як фразеологізми описують страх або хвилювання людини: (А) у польськ.: *Blady jak płótno* // у в'єтн.: *Mặt trắng như vải thô / liệm* (букв.: *обличчя бліде, як полотно*). (Б) Польськ.: *Blady jak trup* // у в'єтн.: *Trắng như xác chết* (букв.: *блідий як мертвий*). Крім того, порівняймо: (12) *Helki, która ze zbielata twarzą stała nieruchoma jak słupek...* [5, с. 13]. // *Helka vẫn còn đang đờ đẫn với khuôn mặt trắng bệch như vải thô...* (букв.: *Хелька заціпеніла та її обличчя бліде, як полотно*) [6, с. 99].

Побіллі обличчя (zbielata twarz) свідчить про стан шоку у персонажа, про його здивування, страх перед небезпекою. У Хельки (Helka) після почутих від пані поганих слів стався шок. У в'єтнамському перекладі вжито фразеологізм *Mặt trắng như vải thô* (букв.: *обличчя бліде, як полотно*). Польський і в'єтнамський фразеологізми мають подібні значення, внутрішню форму, співвідносні структурно-граматичні та стилістичні характеристики. В аналогічних ситуаціях у польській і в'єтнамській мовах уживають також еквівалентні фразеологізми *stoi jak wkorpany* // *đứng như trời trồng* (букв.: *стоїть як укопаний*).

Перехреститися / перехреститися — цей жест пов'язано із релігійною практикою християн. У поляків його використовують під час молитви, клятви, присяги, благословення перед майбутньою важливою подією. Цей жест важливий також тоді, коли людина домагається вибачення за погані вчинки, неухвагу, негідну поведінку та прагне, щоб повірили його обіцянкам вести себе краще й не повторювати помилок. У В'єтнамі переважають буддизм, конфуціанство, є і свої традиційні релігії, тому жест *перехрестити / перехреститися* в комунікативній практиці в'єтнамців не є еквівалентним його використанню поляками. Водночас, завдяки розвитку системи ЗМІ та культурної інтеграції в наші дні цей жест отримує популярність як жест, що наслідую поведінку християн, коли вони перехрещуються з метою захисту від невдачі. Порівняймо: (13) *Pani Ewelina, uktadając ją do snu, czyniła nad nią w powietrzu znak krzyża...* [5, с. 7]. // *Bà Ewelina vừa đặt bé xuống giường vừa làm dấu thánh giá trên không trung phía trên người đưa bé* [6, с. 81]. Тут перекладач застосовує спосіб компенсації у перекладі, аби в'єтнамському читачеві цей жест персонажа став зрозумілішим: *làm dấu thánh giá* (буквальний переклад: *зробив / зробила знак Хреста*). Якщо в'єтнамський читач не знайомий із християнською (у цьому контексті польською) культурою, звичаями християн і ніколи не бачив, як хрестяться християни, то може не зрозуміти правильно комунікативну невербальну поведінку, представлену в перекладі.

Більшість **емоційних жестів**, представлених в аналізованих нами текстах польських письменників і їх перекладів в'єтнамською мовою, є еквівалентними в польській і в'єтнамській комунікативних традиціях. Так, в оповіданні Болеслава Пруса «Гріхи дитинства» («Grzechy dzieciństwa») є епізод похорону школяра Юзя, на яких його батько від горя і душевних мук *схопився обома руками за голову* (жест), *кричав і плакав* (паравербальні засоби). І автор, і перекладач підкреслюють відчай, душевний біль, емоційне напруження. Порівняймо: (14) *Z oczu poczęły mu płynąć łzy. Schwyił się oburącz za głowę, odwrócił się ode mnie i pobiął ku schodom, krzyząc: — Biedny ja!... biedny... Wolał tak głośno* [8, с. 11]. // *Từ đôi mắt, những giọt nước mắt ông bắt đầu chảy ông đưa hai tay lên ôm đầu quay lại phía tôi và chạy đến bờ cầu thang vừa hét: — Tôi thật khôn khó!... khôn khó... khôn khó...* [6, с. 212]. Емоція гніву може виражатися манерою ходи персонажа, як ми це бачимо в оповіданні Болеслава Пруса «Катаринка» («Katarzynka»). Порівняймо: (15) *Gdy mecenas ustyszał na ulicy katarzynkę, przyspieszał kroku i na parę godzin tracił humor. On, człowiek spokojny — zapalał się, jak był cichy — krzyczał, a jak był łagodny — wpadał w gniew na pierwszy odgłos katarzynkowych dźwięków* [9, с. 3]. // *Khi nghe thấy tiếng đàn quay ngoài phố, ngài Trọng Sự với rảo bước và vài tiếng đồng hồ sau ngài vẫn cảm thấy mắt vui. Con người bốn đời tỉnh là vậy bỗng bùng nổ, vẫn thường lặng lẽ là vậy bỗng tỏ ra tức giận khi nghe tiếng đàn quay ập đến* [6, с. 305]. У перекладі збережено всі деталі невербальної поведінки персонажа, підкреслено його ненависть до катаринок. Типовим емоційним жестом переляку й страху є *закриття обличчя руками*. Порівняймо: — *Osa!... osa!... <...> Lonia zastoniła twarz rękoma* [8,

cp%3Abodylanguageguid0000lewi%3A0bdfb3c0-0943-4ebc-adf4-e2d88e4a7924%22/ (access date 09/04/2023).

4. Lưu, Quang Vũ (2009), *Tác phẩm chọn lọc*, Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam, TP. HCM, 343 tr.
5. Orzeszkowa, E. (2023), *Dobra pani*, available at : <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/dobra-pani.pdf/> (access date 09/04/2023).
6. Orzeszkowa, E., Prus, B., Żeromski, S. (2017), *Văn học Ba lan, Tác phẩm chọn lọc, Những truyện ngắn kinh điển Ba Lan*, Nguyễn, Văn Thái dịch, Kim Đồng, Hà Nội, Vol. 1, 384 p.
7. Prus, B. (2023), *Antek*, available at : <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/antek.pdf/> (access date 09/08/2023).
8. Prus, B. (2023), *Grzechy dzieciństwa*, Prus, B. Katarynka, available at : <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/prus-grzechy-dziecinstwa.pdf/> (access date 09/14/2023).
9. Prus, B. (2023), *Katarynka*, available at : <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/katarynka.pdf/> (access date 09/08/2023).

TRẦN THỊ XUYẾN,

Post-graduate student of the Department of General and Slavic Linguistics, Odesa I. I. Mechnikov National University; 24/26, Frantsuzskiy blvd., Odesa, 65058, Ukraine; tel.: +38 067 8950289; e-mail: tranthixuyen12sls@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-0530-2668>

KINESICAL MEANS OF NONVERBAL COMMUNICATION OF CHARACTERS IN POLISH AND VIETNAMESE LINGUOCULTURES (BASED ON POLISH-VIETNAMESE LITERARY TRANSLATIONS)

Summary. The **purpose** of this study is to identify ways to represent nonverbal communicative behavior of characters in literary translations from Polish to Vietnamese. The **object** of study is the identical, similar and distinctive features of kinetic nonverbal communicative behavior that characterize Poles and Vietnamese. Several original Polish fiction narrative texts by Eliza Orzeszkowa and Bolesław Prus and their translations into Vietnamese were selected as the research **material**. The **result** of the study is some observations highlighted in the presentation of the main material of the article and its **conclusions**. A comparative analysis of the kinesical means of communication of characters shows that non-verbal means of communication can have a universal, socially defined and nationally defined functioning. Most units of sign and facial language in the Polish and Vietnamese linguocultural spaces are equivalent. There are also background and non-equivalent kinesical means of communication. The identified markers of non-verbal behaviour of characters are determined by their social status in society based on age, gender, class affiliation, and profession. There are also representatives of the historical era. Some of fixed means are outdated, as they cover social relations in Polish society at the end of the XIX — beginning of the XX century. Universal in chronology of functioning are, for the most part, non-verbal means that indicate the intellectual level of characters and the emotional state of the individual.

Key words: non-verbal, communication, kinesics, cross-cultural communication, equivalent, non-equivalent, Vietnamese, Polish, Slavic, linguocultural, translation.

Статтю отримано 10.10.2023 р.